

‘Bevindelijke prediking’

Reflectie op de lezingen

Ter inleiding:

Het thema van deze dag is ‘bevindelijke prediking’. Voor de zuiverheid was het beter geweest wanneer de lezingen niet alleen over de prediking in de Gereformeerde Gemeente zouden zijn gegaan. Dit zal te maken hebben met het proefschrift van Van der Knijff. Eerlijk gezegd ervaar ik dat wel als een grote beperking. Die keuze stempelt de subjectiviteit van de gehouden lezingen. Ik mag er immers vanuit gaan dat de bevindelijke prediking op zich niet als een probleem wordt gezien? De lijn van de bevindelijke prediking loopt vanuit de Schrift, via de reformatoren, naar de Nadere Reformatie, en in de 19e eeuw bijvoorbeeld naar Kohlbrugge. Wat ik ook node gemist heb is een definitie van bevindelijke prediking. Wat moet men daar precies onder verstaan? Niettemin zullen we mogelijk ons voordeel kunnen doen met wat er zoal op tafel is gekomen, en nog komt. De organisatoren bedoelden deze dag als een gesprek, en daaraan heb ik mij niet willen onttrekken.

Exalto: Een etnografie van de bevindelijk gereformeerde predikant

Exalto vraagt in zijn lezing aandacht voor de persoon van de predikant. Dat is een positief punt. Teveel blijft in de homiletiek de persoon van de prediker geheel buiten beschouwing. Als we het erover eens zijn dat de persoon van de prediker niet buiten beeld kan blijven, roept het ons tegelijk op tot voorzichtigheid. De veelkleurigheid van personen, die de Heere in Zijn wijngaard gebruikt, maakt het onmogelijk om de etnografie van de bevindelijk gereformeerde predikant in betonnen schema’s te gieten.

Exalto geeft een schets van ds. G.H. Kersten met behulp van een drietal subjectieve ervaringen. Er ontstaat op deze manier een heel negatief beeld van deze gewaardeerde predikant. Ik vraag me af waarom Exalto hiervoor gekozen heeft? Eenieder zal moeten erkennen, dat hier geen evenwichtig beeld van ds. G.H. Kersten is neergezet. Waarom zijn deze drie personen uitgekozen? Kersten was zeker geen volmaakt mens, maar er is inmiddels genoeg over Kersten geschreven om dit eenzijdige beeld van hem als een oneerlijk beeld te bestempelen. Laat Exalto ook kennismaken van de studies van Golverdingen, Florijn, Fieret en Mastenbroek en Bolier.

Exalto geeft de grondstructuur van het predikantschap in bevindelijk-gereformeerde kring. Daar zijn best

een paar vragen bij te stellen. Ik vind het ook onjuist om te spreken over dé grondstructuur. Er zijn slechts enkele facetten uitgekozen, die blijkbaar in het oog springen. Maar er blijven ook veel facetten liggen. Bovendien is de selectie van de vijf predikanten zeer gedateerd. Het gaat over vooroorlogse levensschetsen, waarbij ook het voorbeeld van een buitenkerkelijk persoon wordt meegenomen. Vaak kijken we terug naar het verleden door de bril van vandaag. Dan ontstaat er al snel zoiets als een meewarige glimlach. Dat gevoel bekruipt me ook bij het beeld dat door Van Exalto wordt neergezet. Het onderzoek Exalto heeft ook geen vergelijkingsmateriaal met andere predikanten uit diezelfde tijd. Dat is wetenschappelijk niet sterk.

Wat de vijf punten betreft, die moeten dienen om de grondstructuur van de bevindelijke predikant te tekenen, kunnen we ook duidelijke lijnen te trekken en voorbeelden geven vanuit de Heilige Schrift. Zo onherkenbaar zijn de genoemde punten nu ook weer niet. Laten we echter wel zorgvuldig formuleren.

Onder het kopje ‘jong geroepen’ geeft van Exalto aan dat de genoemde predikanten geroepen zijn voor hun bekering. In de uitwerking wordt echter bij allen gesproken over de manier waarop deze predikanten in hun jonge leven met het ambt en met hun naaste bewogen zijn geweest.

Onder roeping tot het ambt wordt door bevindelijke predikanten nog wel iets anders verstaan. De stelling dat bij hen de roeping voor hun bekering ging, zal door mensen die van binnenuit de bevindelijke gereformeerde roepingen kennen, dan ook echt niet gedeeld worden.

Datzelfde geldt van de 'weg van onmogelijkheid'. Geroepen predikanten worstelden met het feit dat ze nog onbekeerd waren. Eerlijk gezegd hoop ik dat iedere predikant worstelt met zijn onbekeerlijkheid. Zelfs de bekeerde profeet Jeremia heeft er ook mee geworsteld (Jer. 31:18b). Zich onbekeerd gevoelen wil nog niet zeggen onbekeerd te zijn. We moeten hier zorgvuldig formuleren. Wat de onmogelijkheid betreft met betrekking tot de zwaarte van het ambt: een predikant die daar niet mee worstelt kent mijns inziens het gewicht van zijn ambt niet. Ook minder bevindelijke predikanten zullen daar mee te maken hebben.

In de derde plaats, vijandschap, verachting en smaadheid zijn de punten die Christus onlosmakelijk aan het ambt verbonden heeft. "In de wereld zult gij verdrukking hebben." (Joh. 16:33b) Het zal duidelijk zijn dat deze elementen terug te vinden zijn in de beleving van de bevindelijke predikanten. Het is het deel van al Jezus' volgelingen. En wat de verwoording daarvan door deze predikanten betreft, die draagt uiteraard de sporen van die tijd. In het algemeen was toen de tekening van ervaringen en de verwoording daarvan toen anders dan nu.

Een vierde aspect is het spreken naar het hart van Sion. Exalto beweert dat we hier overduidelijk met 'selfmade men' te doen hebben. Deze benaming moet weergeven dat academische vorming ontbreekt. De uitdrukking 'selfmade men' conflicteert met de inspanningen van ds. G.H. Kersten voor een Theologische School en diens

gedegen dogmatische kennis. Daarbij verwachtte Kersten het inderdaad van noodzakelijke toerusting door de Heilige Geest. Dat hun publieke optreden vrijwel geheel samenviel met hun persoonlijke geestelijke leven is een aanname. Ik raad van Exalto aan om de preken van ds. Kersten te lezen. Bij hem is juist sprake van een gedegen Schriftverklaring. Zelden zegt Kersten iets over zichzelf. Kersten was er juist fel op tegen dat de bevinding zou gaan heersen over de Schrift. Wat het vijfde punt betreft, niet het onwaardige en onbekwame mens-kind sluit of opent het hemelrijk. De mij bekende bevindelijke predikers zien dat ook niet zo. De sleutel is het Woord! En inderdaad worden zij geroepen om die sleutel te hanteren. Ook zullen de predikanten rekenschap geven van hun arbeid. Paulus zegt:

9. Want wij zijn Gods medearbeiders; Gods akkerwerk, Gods gebouw zijt gij. Naar de genade Gods, die mij gegeven is, heb ik als een wijs bouwmeester het fundament gelegd; en een ander bouwt daarop. Maar een iegelijk zie toe, hoe hij daarop bouwe. Want niemand kan een ander fundament leggen, dan hetgeen gelegd is, hetwelk is Jezus Christus. En indien iemand op dit fundament bouwt: goud, zilver, kostelijke stenen, hout, hooi, stoppelen; Eens iegelijks werk zal openbaar worden; want de dag zal het verklaren, dewijl het door vuur ontdekt wordt; en hoedanig eens iegelijks werk is, zal het vuur beproeven. Zo iemands werk blijft, dat hij daarop gebouwd heeft, die zal loon ontvangen. Zo iemands werk zal verbrand worden, die zal schade lijden; maar zelf zal hij behouden worden, doch also als door vuur (1 Kor. 3:9-15).

In de bewering dat onze prediking 'wortelt in de laatnegentiende- en vroegtwintigste-eeuwse conventiekultuur' herkennen wij ons echt niet. Kersten verdiepte zich in de (Nadere)

Reformatie, en wij doen dit ook op de Theologische School. De noodzaak van verzoening door voldoening is niet iets 19^e eeuws, maar 16^e eeuws! Bovendien komt ook de pelgrimsgedacht niet uit de armoede van de 19^e eeuw, maar uit de Heilige Schrift (Hebr. 11). Deze elementen komen ook nadrukkelijk ter sprake bij Calvijn in zijn Institutie (III.9) en in de Christenreis van J. Bunyan.

Ik krijg niet de indruk dat de bevindelijke predikant er in de evaluatie zo positief afkomt.

Er worden nogal stevige conclusies getrokken:

- De feitelijke preekvaardigheid zou op de achtergrond worden gezet.
- De focus zou op de bekeringsweg liggen.
- De predikant zou de belichaming zijn van de bekeringsweg enz.

Deze conclusies zijn aanvechtbaar. Zeker dient het Woord door de prediker zelf te zijn heengegaan. Arme predikant, die slechts als een dode wegwijzer functioneert. Als het goed is behoort een predikant een levende gids te zijn! Maar altijd met het Kompas van Gods onfeilbaar Woord. Exalto moet ook niet verwarren wat mensen soms van predikanten maken en wat predikanten zelf begeren te zijn. Dat zijn twee onderscheiden zaken.

De uitspraak: "De spreekdrang, het 'heilige moeten', het gevoel 'uitgestoten' te zijn in de wijngaard, is zo sterk en allesoverheersend, dat ze de vraag naar de feitelijke preekvaardigheid geheel op de achtergrond zet" staat ook haaks op de praktijk rond de strijd die juist ds. G.H. Kersten gevoerd heeft in de totstandkoming van de Theologische School. Dat de predikant een levend voorbeeld van de door hem gepreekte bekeringsweg is mijns

inziens een *must*. De conclusie dat de zware verantwoordelijkheid van de predikant nog altijd voortleeft, komt mij voor als een compliment.

Tenslotte, het lijkt mij raadzaam dat Exalto ook eens kijkt naar heden-daagse thema's als Schriftgezag, Bijbelvertaling, mensbeeld, catechismusprediking, homohuwelijk, vrouw in het ambt en dergelijke. Op dit gebied zijn er onbegrijpelijke, maar ook interessante ontwikkelingen waar te nemen. Bevindelijke predikers hebben veel meer gemeen dan de door Exalto aangevoerde punten. De etnografie is gedateerd en mager samengesteld.

Wisse: De bevindelijke preek: waar staan we? Waar gaan we heen?

De lezing van Wisse laat zien dat er een ontwikkeling gaande is. Dat voltrok zich in zijn familie. Dat voltrok zich ook onder de bevindelijke predikers. Ik laat de opmerkingen van Wisse over de gelezen preken op prekenweb voor wat ze zijn. Belangrijker zijn de conclusies die Wisse daaraan verbindt. Wisse onderscheidt twee trends die elkaar tegenspreken.

De eerste is de trend is dat er in de prediking weinig verandert. De prediking beweegt niet mee met de tijd. Er zijn aspecten die iedere week langskomen. Wisse komt tot de conclusie: Ten aanzien van het eeuwig heil is er dus heel weinig 'nieuw' in de preek'. Eerlijk gezegd vind ik dit een groot compliment. Dank voor deze vaststelling. Bovendien zijn er mensen die ook daarvoor naar de kerk komen. 'En als de Joden uitgegaan waren uit de synagoge, baden de heidenen, dat tegen den naasten sabbat hun dezelfde woorden zouden gesproken worden'. (Hand. 13:42)

Het gaat in de prediking altijd over Adam en Christus, leven en dood,

Wet en Evangelie, de brede en de smalle weg enz. Het is verblijdend om te horen dat die elementen onveranderd zijn gebleven. Dat de gemeente dit allemaal al zou weten is nog maar zeer de vraag. Was het maar waar. Ik zou hier onderscheiden tussen verstandelijk weten en innerlijk beleven. De Heere Jezus heeft voor Zijn discipelen bekende waarheden keer op keer herhaald. En dat was heel hard nodig om de Schriften te leren verstaan. De onbedoelde werking van de preek zou dan zijn, dat de prediker overdraagt: zo is het! Daar ligt echter niet alleen een onbedoelde, maar ook een bedoelde werking van de preek. De prediker mag en moet zeggen op grond van Gods Woord: "Alzo zegt de Heere!"

Datzelfde geldt van de constatering dat de preek voor de hoorders die zich niet tot het volk van God rekenen, over het algemeen niet zo opwekkend is omdat het qua inhoud een confrontatie is met hun verlorenheid. Zo behoort de prediking ook te zijn! Prediking dient tot het verkrijgen van Godskennis, zelfkennis en Christuskennis. Prediking is bediening der verzoening. Bunyan schildert de persoon van de prediker in het huis van Uitlegger. Christen zag daar een afbeelding 'van een zeer deftig persoon aan de muur hangen, wiens ogen hemelwaarts geheven waren; het Boek der boeken had hij in de hand en de wet der waarheid was op zijn lippen en de wereld achter zijn rug. Hij stond, alsof hij met de mensen pleitte en had een gouden kroon boven zijn hoofd'. Helaas functioneert dat in een aantal kerken totaal niet meer. Eerlijk gezegd is het ook opvallend dat een dergelijk onmisbaar element, als bediening der verzoening, in de beoordeling totaal niet wordt meegenomen. Paulus riep zijn hoorders als voor Gods rechterstoel. "Wij dan wetende de schrik des Heeren, bewegen de mensen tot het geloof"

(2 Kor. 5:11). Bovendien is er ook in het geloofsleven een verdiepende kennis van ellende, verlossing en dankbaarheid. De verlorenheid is voor de gelovigen nog niet een gepasseerd station.

En dan de tweede trend: Er is in toenemende mate onder goed opgeleide bevindelijk-gereformeerden toch een behoefte aan uitleg. Aan die behoefte wordt, volgens Wisse, lang niet altijd tegemoetgekomen. Preken zijn echter ook niet bedoeld om een oplossing te bieden aan allerlei (nieuwgierige) vragen. Wel dient de exegese deugdelijk te zijn, en daar wordt in de opleiding hard aan gewerkt. U hoeft bijvoorbeeld de preken van ds. A. Moerkerken maar te lezen om dat te kunnen opmerken.

Wisse komt tot een aantal adviezen. Hij gaat er daarbij vanuit dat de onbedoelde werking van de preek uiteindelijk onbevredigend is, omdat "ze de hoorder niet zozeer bepaalt bij het ene nodige, maar eerder bevestigt in wat de hoorder al vindt en weet".

1. De tale Kanaäns moet eruit. Wisse ziet de tale Kanaäns als een belemmering voor de authenticiteit. Hij wenst de bevindelijk gereformeerden geen preken toe die minder bevindelijk zijn, maar juist bevindelijker! Wat verstaat Wisse onder de tale Kanaäns? Als wij daaronder verstaan het scala aan Bijbelse begrippen zoals wedergeboorte, openbaring van Christus, rechtvaardigmaking, heiligmaking e.d. dan doen deze woorden echt niets af aan de authenticiteit van de bevinding. Is er ook niet een ander gevaar? Moeten we er niet juist voor oppassen dat het charisma van de prediker gaat heersen over de Schrift als deze tale Kanaäns gaat ontbreken. Dit is de taal der Schrift, en de bevinding die niet direct uit de Schrift opkomt is hele-

maal geen (Bijbelse) bevinding, hoe authentiek die ook over moge komen.

2. Dan, het tweede punt dat Wisse maakt: als de bevindelijke preek meer de aandacht besteedt aan informatie, dan is er een behoorlijk niveau nodig, vaak een hoger niveau dan er nu in de preken zit. Laat ik nogmaals opmerken dat op onderscheiden niveaus hard wordt gewerkt aan een goede exegese. Het kerkverband van de Gereformeerde Gemeenten kent de mogelijkheid dat 'ossenherders' toegelaten kunnen worden tot de opleiding van dienaar des Woords. Niet de academische vorming is bepalend maar de roeping. Zo moet het ook blijven. Ongetwijfeld zal de ene predikant meer verklarend preken dan de ander. Is er niet veel te leren van de ervaringen die de geleerde John Owen opdeed bij de eenvoudige ketellapper van Bedford? Toen koning Charles II vroeg waarom Owen weleens de prediking van Bunyan ging beluisteren, antwoordde Owen: "Moge het uwe majesteit behagen, indien ik de gaven om te prediken van de ketellapper zou kunnen bezitten, zou ik graag van al mijn geleerdheid afstand doen".

3. Wisse maakt bezwaar tegen het opdelen van de gemeente in bekeerd en onbekeerd. Wisse lijkt voorbij te gaan aan de dubbele functie van de preek. Daar is een functie voor de onbekeerden om tot bekering te manen. Daar is ook een functie om de rechtvaardigen aan te zeggen dat het hun wel zal gaan (Jes. 3:10-11). Wisse: "Ik denk dat er veel andere manieren zijn om bevindelijk te preken, te erkennen dat er tweeërlei kinderen des verbonds zijn en toch niet zo massief twee categorieën aan te spreken als veel bevindelijke

preken nu doen". Ik wil de predikanten van de Gereformeerde Gemeenten, en daarbuiten, echter oproepen om een heel duidelijk onderscheid te blijven maken. Teveel ontbreekt de separatie in de hedendaagse prediking in de verschillende kerken. Christus spreekt in de gelijkenissen over twee wegen, twee bouwers, twee zaden, twee soorten maagden, twee soorten vissen e.d. Die onderscheidingen zijn zeer massief. Als het over de prediking gaat kennen de Dordtse Leerregels de duidelijke onderscheiding van gelovigen en ongelovigen. Op dit punt mag geen enkele nevel ontstaan. Dat het voor de persoon zelf altijd niet even duidelijk ligt zal waar zijn. Maar gelukkig hoeft Wisse ons niet te verwijten dat wij een derde weg zouden preken. Dat zou veel erger zijn. Dit verwijt wordt ons ook wel gemaakt, juist omdat wij separeren naar staat en stand. Dat de preek uiteindelijk wordt afgesloten met een massieve onderscheiding is volkomen terecht. Het is Adam of Christus, het is leven of dood.

Van der Knijff, De bevindelijke preek: Hoe wordt daarin omgegaan met de Schrift

Dr. A. van der Knijff bood ons in zijn lezing een beoordeling van een predikant uit de Gereformeerde Gemeenten. Hij deed dit om zijn proefschrift te illustreren.

Allereerst zou ik wat vragen willen stellen bij een dergelijke werkwijze. We zien in onze dagen hoe het scheppingswerk wordt gelegd op de snijtafel van de wetenschap. Haarfijn weet men te benoemen met hetgeen niet zou kunnen kloppen in de bevoordingen van Genesis 1. De gevolgen van deze benadering zijn desastreuus. Preken worden ook gelegd op de snijtafel van de wetenschap. Nu zou

ik een preek niet willen vergelijken met het scheppingswerk. Voor een deel is het een ambachtelijk product door een mens vervaardigd, die tegelijk wel een dienaar van God is. Ik zou ook de factor van Gods Geest ook niet willen uitsluiten. En als we geloven dat de Heilige Geest Zich van dit middel bedient, dan moeten we ons heel ernstig afvragen of deze wetenschappelijke benadering om preken te beoordelen verantwoord is? De preek is ook iets heiligs die men niet op deze wijze moet willen ontleden of rationaliseren.

Als het al verantwoord zou zijn: wat zou er gebeuren als de preek van Amos, de preek van Petrus op de Pinksterdag, de boodschap van Filipus aan Nathaniel of de boodschap van Jona aan de inwoners van Nineve volgens deze maatstaven geanalyseerd zouden worden? En wat dacht u van de preken van Augustinus, Spurgeon en Smytegelt? En toch heeft de Heere door deze boodschappers en hun boodschap grote dingen gedaan. Voldoen deze preken voor Van der Knijff wel?

Als het al verantwoord zou zijn om op deze wijze te analyseren, hoe beoordeelt men dan de gevonden resultaten? Analyseren is één, maar interpreteren en beoordelen is twee. Van der Knijff heeft in zijn analyse dingen gevonden die mij reden tot blijdschap geven. Dezelfde dingen worden door hem zo niet geïnterpreteerd, zo blijkt inmiddels uit de door hem gegeven interviews.

De preek die op de snijtafel is gelegd is genomen uit de serie 'De Schat des Woords' (SDW). Van der Knijff geeft aan dat deze serie uitgegeven wordt namens het kerkverband. Daarmee krijgt de SDW toch teveel eer. Deze preken zijn niet geautoriseerd door het kerkverband. De uitgave komt tot stand in overleg met de betreffende

predikant en de uitgever. Men kan dus niet zeggen dat iedere preek namens het kerkverband is uitgegeven.

Ik ben het met Van der Knijff eens dat er geen tegenstelling mag zijn tussen de bevinding en de historische realiteit. Maar met respectering van de historische realiteit mogen er naar de analogie van de Heilige Schrift wel degelijk bevindelijke lessen uit de Schrift getrokken worden. Daar gaan Christus en Paulus ons in voor. In de voorliggende preek vind ik persoonlijk de worsteling van een medebroeder om de boodschap van Gods Woord aan het hart van de hoorders te leggen. Dat het zijn bedoeling zou zijn om het volk Israël te diagnosticeren i.p.v. de gemeente die voor hem zit, komt mij ongeloofwaardig over. Inderdaad is de gestelde vraag "gemeente, lijkt dit volk niet op ons?" wat ongelukkig gesteld, maar de daaruit getrokken conclusies zijn te zwart-wit. Terecht worden er door de prediker verschillende vragen ontleend aan de geschiedenis van het volk Israël. Als deze ontdekkende vragen in het geheel van de Schrift geborgd zijn, moeten we dat niet zien als een probleem. Ook de weg tot de verzoening, dat vergeving wordt ook ontvangen in de weg van schuldbeleving, erkennen en belijden, is voluit Bijbels. Zie bijvoorbeeld Leviticus 26:40, 41, 42; De gelijkenis verloren zoon en de moordenaar aan kruis. De zaligspreekingen. En dat dit alles door de Heilige Geest wordt gewerkt is theologisch volkomen juist.

Van der Knijff besluit zijn analyse met een waardeoordeel. In zijn proefschrift heeft hij zich daarvoor gewacht. Hier komt het toch tot een duidelijke afwijzing. De preek zou niet geschikt zijn voor hergebruik in een andere gemeente. Eerlijk gezegd is dit waardeoordeel niet zo belangrijk. We hebben een presbyteriaal kerkstelsel. De ouderlingen zijn geroepen te oor-

delen over de prediking en niet de wetenschapper. Dit is ook de reden, waarom ik de preek in deze bijeenkomst niet ga bekritisieren of rehabiliteren. Mijns inziens past dat niet en daarom beperk ik mij tot de bovenstaande opmerkingen.

De lector dient zich af te vragen: was deze preek hiervoor bedoeld? Moet een predikant voortaan op de preekstoel staan met de gedachte dat zijn preken door de wetenschap ontleed worden? Uit bewogenheid met de hoorders zou het kunnen zijn dat de prediker op een bepaald moment geen prioriteit geeft aan wetenschappelijke verwachtingen, maar aan zaken die hij zich opgelegd weet. Bovendien kan de Heilige Geest een element accentueren zodat de focus komt te liggen op een accent waar de wetenschapper dat niet zou willen leggen. Is de preek dan afgekeurd? Zou de Heilige Geest niet beter kunnen bepalen wat een bepaalde gemeente op een bepaald moment nodig heeft? De apostel vraagt: "Waar is de wijze? Waar is de schriftgeleerde? Waar is de onderzoeker dezer eeuw? Heeft God de wijsheid dezer wereld niet dwaas gemaakt?" (1 Kor. 1:20) Gelukkige prediker, die voor de leiding des Geestes open mag staan. Voor mij is het dus helemaal nog niet zo zeker of het spreken over de schuldbeleving hier niet op zijn plaats zou zijn. Als de geschiedenis geweld aangedaan wordt is dat verwerpelijk. Maar als het tekstgedeelte of het verband dit toestaat, zou het beter zijn daarvoor te buigen. Een prediker kan natuurlijk ook dingen zeggen die niet naar de zin en mening des Geestes zijn. Laten we in dat geval een voorbeeld nemen aan Aquila en Priscilla. "En als hem Aquila en Priscilla gehoord hadden, namen zij hem tot zich, en legden hem den weg Gods bescheidenlijker uit." (Hand. 18:26)

Tenslotte, bij alle gebreken die er in de

prediking te vinden zijn ben ik verblijd met het feit dat er in onze prediking nog bevinding doorklinkt. Er is zoveel prediking waar geen kruimel bevinding meer in te vinden is. Bovendien is er ook veel prediking waarin de Schrift nauwelijks meer aan de orde komt. Wat hebben we behoefte aan predikers die worstelen om zowel de betekenis van de Schrift als de daaruit opkomende bevinding begeren door te geven. De gelijkenis van de talenten laat zien dat sommige dienstknechten maar een talentje hebben. De beoordeling hoe dat talentje is gebruikt is aan de Heere Zelf en niet aan ons.

De predikers binnen de Gereformeerde Gemeenten wordt soms verweten de tekst vanuit een stramien te benaderen. Veel meer krijg ik de indruk dat er een stramien over de predikanten van de Gereformeerde Gemeenten wordt gelegd, waarin zij zichzelf niet herkennen. Ik ben blij dat er op de Theologische School niet zo geschematiseerd wordt als Van der Knijff doet. Ds. A. Vergunst heeft overigens een prachtige omschrijving gegeven van het *Theologisch eigene van de Gereformeerde Gemeenten binnen de Gereformeerde Gezindte*. De thema's die hij daar omschrijft snijden hout.

Laat men ook bedenken wat de Heere door deze prediking heeft gedaan en nog doet. Het zou toch niet goed zijn wanneer er gezegd zou kunnen worden dat de wetenschappers aanvallen wat God wil gebruiken. Er zijn bewijzen dat de Heere deze prediking zegent. Inmiddels is ook duidelijk geworden wat er gebeurt als de prediking elementen gaat verliezen, die de bevindelijke prediking stempelen. Ik hoop dat veel hoorders met een andere intentie onder de prediking mogen plaatsnemen, dan de intentie om te beoordelen. Roepen onze vaders daartoe niet op in het formulier van de bevestiging tot dienaars van het Goddelijke Woord?:

En gijlieden ook, geliefde Christenen, ontvangt dezen uw dienaar in den Heere met alle blijdschap, en houdt de zodanigen in grote waarde. Gedenkt dat God Zelf u door hem aanspreekt en bidt. Neemt dan het woord aan, hetwelk hij u volgens de Heilige Schrift zal verkondigen, niet als der mensen woord, maar (gelijk het waarlijk is) als Gods Woord. Laat u lieflijk

en aangenaam zijn de voeten dergenen die vrede verkondigen, die het goede verkondigen. Zijt uw voorgangers gehoorzaam; want zij waken voor uw zielen, als die rekenschap geven zullen; opdat zij dat doen mogen met vreugde, en niet al zuchtende; want dat is u niet nuttig. Dit doende, zal het geschieden dat de vrede Gods zal komen in uw huizen, en

dat gijlieden, die dezen aanneemt in den naam eens profeten, eens profeten loon zult ontvangen, en door zijn woord in Christus gelovende, door Christus zult beërven het eeuwige leven.

Ds. A. Schot